

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

No5

2026
MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, may.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

АДАПТИВНОЕ БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	10
Шарипов Конгратбай Аvezимбетович, Исматуллаев Темур Равшан угли STERJEN KO'NDALANG KESIM YUZASI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORNING QISQA TUTASHUV PAYTIDAGI MEKANIK ZO'RIQISHGA CHIDAMLILIGI	18
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ НА РАЗВИТИЕ СФЕРЫ УСЛУГ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА.....	26
Мусаева Шоира Азимовна, Муйинжонов Хусейн Алишеревич МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	35
Габбарова Ильмира Володиевна BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLOATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH.....	41
Amirov Shavkat Rahmatullayevich ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	48
Усманова Азиза Баходировна PEREGONDAGI HARAKATNI BOSHQARISH TIZIMLARINI MIKROPROTSESSORLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUZILMAVIY SXEMASINI ISHLAB CHIQISH.....	53
Xujamkulov Eldor G'ayratjon o'g'li INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	62
Alimova Dilafrō'z Tohir qizii HUDUDLAR KESIMIDA AHOLI O'SISHINING BANDLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	68
Xusniddinova Gulnoza Ulug'bek qizi QUYOSH FOTOELEKTRIK PANELLARI SAMARADORLIGIGA ATROF-MUHIT OMILLARI VA CHAGLANISHNING TA'SIRI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR	67
Botirov Bozorbek, Iskandarova Charos, Avazov Jonibek, Sultonov Abror O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI	74
Rajapov Xayrulla Bekdurdyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi INTERPOLATSION TIKLASH ALGORITMLARINING OCR ANIQLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	82
Aliyev Nodirbek Hamidullo o'g'li IKORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INSTITUTSIONAL OMILLARI.....	89
Muxtorova Shaxlo Farxodovna O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARINI EKONOMETRIK PROGNOZLASH.....	101
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich KPI-BASED PERFORMANCE MANAGEMENT AND ITS IMPACT ON EMPLOYEE PRODUCTIVITY	106
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	

MHXS STANDARTLARIGA O'TISH: KORXONALAR UCHUN AMALIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	117
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
TURMUSH FAROVONLIGINI BAHOLASHNING KO'P O'LCHOVLI USULLARI VA MEZONLARI	123
Turdikulova Moxira Maxmasharifovna	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING MOLIVAVIY-IQTISODIY IMPERATIVLARI	127
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA RO'Y BERISHI MUMKIN BO'LGAN BAXTSIZ HODISALAR VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI	132
Dehqonov Oyatillo Mansurbek o'g'li, Abduraxmanov Abdurashid Ataxanovich	
VTULKA DETALINI ISHLAB CHIQUARISHDA SHTAMPLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQUISH...	143
Abdullayev Fatxulla, Xasanov Kamoliddin, Yolg'ashova Madina, Jo'rayev Muhiddin	
JAHON MOLIVAVIY TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI.....	147
Qobilova Nodira Qayumjon qizi, Normurodov X.E.	
KORXONALARDA "TEJAMKOR ISHLAB CHIQUARISH" KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJIRIBASI	151
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
HUDUDYIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA MAHSULOT EKSPORTINI DIVERSIFIKATSIYALASH YO'LLARI	156
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ASOSIDA YUQORI QO'SHILGAN QIYMATLI MAHSULOTLAR ULUSHINI KENGAYTIRISH	161
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA MIKROLOYIHALARNING O'RNI	166
Irgashev Anvar Farxodovich	
XALQARO KOMPANIYALARDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	173
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ДЕГРАДАЦИИ КОМПОНЕНТОВ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ МОДУЛЕЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ КЛИМАТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ: ЛИТЕРАТУРНЫЙ ОБЗОР	178
Дыскин Валерий Григорьевич, Курбанов Юнус Муртаза угли, Жубаназаров Ринат Шапагат Улы	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINING INSTITUTSIONAL ASOSLARI	184
O'tbosarov Abrorbek Adxamjon o'g'li	
DAVLAT ORGANLARI VA TASHKILOTLARI ICHKI AUDITORLARINING PROFESSIONAL AXLOQ QOIDALARINI ISHLAB CHIQUISH.....	189
Xamidova Zarifa Urol qizi	
AUDIT JARAYONIDA DALIL OLISH VA UNING MUAMMOLARI	196
Ro'zmetov Mansur	
O'ZBEKISTONDA IJTIMOYIY TURIZMNI QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	200
Shaydulova Marjona Alisher qizi	
KORXONALARNING MOLIVAVIY HOLATINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR VA ULARNING MOLIVAVIY TAHLILI AHAMIYATI.....	205
Rizoyev Farrux Hikmatilloevich	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK SANOAT ZONALARIDA IQTISODIY SALOHİYATNI TAKOMILLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI.....	210
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG'DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	215
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕФОРМ	225
Юсупов Зойиржон Ровшан угли, Жумаев Улуғбек Нодирбекович	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОМПАНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ	231
Тожалиев Шохрух Талип ўғли	
GAMES ARE A POWERFUL TOOL FOR IMPROVING LANGUAGE LEARNING	236
Kulakhmedova Gulnora Abdurahimovna	
O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARINING INNOVATSION XIZMATLARI ORQALI KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH	241
Azlarova Aziza Axrorovna	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINI BOSHQARISH VA RISKLARNI KAMAYTIRISH MEKANIZMLARI	248
Marufxanov Davron Hasanovich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING YANGI IMKONIYATLARI: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA ISTIQBOLLARI	255
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
MINTAQA IQTISODIYOTI VA SANOATNING RIVOJLANISHI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING NAZARIY YONDASHUVLARI	263
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna	
DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISHNI JORIY ETISHDA ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO'LLARI	268
Anvar Deberdiyev	
RAQAMLI XIZMATLARNING O'ZBEKISTON TASHQI SAVDO BALANSIDAGI O'RNI	272
Latipova Shaxnoza Maxmudovna, Normurodova Zuhra Orzimurod qizi	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI	278
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
IQTISODIY TIZIMDA TADBIRKORLIK VA TADBIRKORLIK QOBILIYATIGA YANGICHA YONDASHUV	283
Tadjiev Bexzod Umidjanovich	
OTMNI MOLİYAVIY TA'MINLASHNING INNOVATSION MOLİYAVIY MODELARI	290
Tuxliyev Bozor Karimovich	
TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIMLARNI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	293
Abirova Nargizabonu	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISHNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	298
Ro'ziyeva Maftuna Yusufvna	
OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR DINAMIKASINING EMPIRIK TAHLILI	303
Sharipova Shahlo Istamovna	
METROLOGIYANING ILMIY-METODIK ASOSLARI VA UNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	308
Maxmudov Dostonbek Soyibjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARIGA KIRITILGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	312
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	317
Ibragimova Saodat, Mirhamidova Dilorom, Shagaipova Gulchehra	

OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARI SONINING JISMONIY SHAXSLAR DAROMAD SOLIG'IGA TA'SIRI VA INSON KAPITALI ORQALI IJTIMOIIY XARAJATLARNI BOSHQARISH.....	323
Primova Nigora Ikrom qizi	
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALARNING ROLI: YANGI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHGA STRATEGIK YONDASHUVLAR	331
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	
ELEKTRON TIJORAT BILAN SHUG'ULLANUVCHI KORXONALARDA MIJOZLAR QONIQLASH DARAJASI..	337
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
KICHIK BIZNESDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	341
Xakimov Akbar Anvarovich	
FOTOELEKTRIK TIZIM SAMARADORLIGIGA HARORAT, SOYALANISH VA DEGRADATSIYA OMILLARINING TA'SIRI.....	344
Majidova Maxliyo A'zam qizi	
ISSIQLIK TEXNIKASIDA IKKILAMCHI BUG'DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	354
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
STUDY OF THE INFLUENCE OF MEMBRANE REACTOR ON METHANE CONVERSION WITH WATER VAPOR AND CARBON OXIDE (IV).....	362
Umida Shabarova, Sugdiyana Abdurasulova	
ESG MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS OF UZBEKISTAN: EVALUATION PRACTICES, KEY DETERMINANTS, AND STRATEGIC PRIORITIES.....	367
Sanemkhan Abdullaeva	
UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MENEJMENTNING O'RNI VA AHAMIYATI	375
Boymirzayev Doniyorbek Anvarjon o'g'li	
PEDAGOGIK MAHORATNI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TA'LIM JARAYONINI TAKOMILLASHTIRADIGAN PLATFORMA ISHLAB CHIQLASH	379
Salomov Shokirjon, Boboyev Shavkat, Normamatov Xayriddin	
ПОВЫШЕНИЕ ОГНЕСТОЙКОСТИ МАТЕРИАЛОВ НА ОСНОВЕ ВТОРИЧНОГО ПОЛИЭТИЛЕНА.....	386
Назаров Феруз, Назаров Фарход, Ахмедова Фазилат, Элмуродов Элгез, Янгибоев Асадбек	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Rasulov Akmal Xurshid o'g'li	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	397
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI STRATEGIK AHAMIYATI	403
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
EKSPORT VA IMPORTDA TRANSPORT LOGISTIKASINING AHAMIYATI.....	407
Yodgorova Shaxnoza Xayridinovna, Bazarova Sevinch Salim qizi	
XORAZM VILOYATINING IQTISODIY SALOHİYATI VA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TARKIBI HAMDA JORIY HOLATI	411
Karimova Shaxnoza O'ktamovna	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	418
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ JOYLARIDA TURIZM XIZMATLARI INFRATUZILMALARINI RIVOJLANTIRISH	423
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
AKTIVLAR QADRSIZLANISHI XARAJATLARINING MOLİYAVIY VA SOLIQ HISOBOTLARIGA TA'SIRI.....	427
Jarimbetov Ajiniyaz Kurbanbaevich	

MUHANDISLIK GEOMETRIYASI VA KOMPYUTER GRAFIKASI FANLARINI O'QITISHDA MULTIMEDIA VA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING TA'LIM NATIJALARIGA TA'SIRI: AUDIO VA VIDEOTEKNOLOGIYALAR IXTISOSLIGI MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	430
Utkirova Mamura Faxriddin qizi	
HUDUDIIY TADBIRKORLIK TIZIMIDA INVESTITSION RESURSLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INSTITUTSIONAL VA EKONOMETRIK YONDASHUVLARI.....	436
Isakov Axmadali Esanbayevich	
MINTAQAVIY OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA INVESTITSION RESURLARNING TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH	444
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	
XABAR ALMASHISHGA ASOSLANGAN MARKETINGDA ISTE'MOLCHILARNING SHAXSIY HAYOTINI KUTILMALARI.....	452
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI OPTIMALLASHTIRISH VA SOG'LOM RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH: XORIJIY Tajribalar asosida O'zbekiston Respublikasi Davlat Sektorini INSTITUTSIONAL ISLOH QILISHNING QIYOSIY TAHLILI.....	461
Sharapov Umidjon Shavkatovich	
ZAMONAVIY SERVIS KOMPANIYALAR TANNARXINI ANIQLASHNING DOLZARB YO'NALISHLARI	471
Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
NAVOIY VILOYATINING TURISTIK OBYEKTlARI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI REKREATSION TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI TAHLILI	477
Turayev Abduvoxid Kuldashovich	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	483
Alimova Dilafr'o'z Tohir qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TADBIRKORLIKNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich	
QORAKO'L TERI JINGALAKLARINING TAKRORLANMAS KO'RINISHI VA XUSUSIYATLARI.....	492
Hakimova Sh.Q., Azimov J.Sh., Farmonov F.F.	
YOSH TADBIRKORLARNING STARTAP LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	497
Koriev Orif Azizovich	
HUDUDLARDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	502
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Karimov Chuxmor Abdirashidovich	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY HOLATI VA MOLIYAVIY NATIJALARI TAHLILI.....	507
Alimov Baxodir Batirovich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISHNING IQTISODIY TAHLILI	513
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINING ROLI	516
Xodjimatomov Maksudbek Ubaydullayevich	
MINTAQATURIZM INDUSTRIYASINING IQTISODIY RIVOJLANISHI VA BOSHQARUV FAOLIYATLARI TAHLILI	520
Berdiyev Jasur Qo'ldoshevich, Ruziqulov Aziz Tuxtayevich	
TIJORAT BANKLARIDA FINTECH TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI TA'MINLASH: NAZARIY YONDASHUV VA ISTIQBOLLAR.....	526
Nazarova Shohista Tolmas qizi	
METALLARGA BOSIM OSTIDA ISHLOV BERISH JARAYONLARINI RAQAMLI MODELLASHTIRISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	531
Xasanov Kamoliddin Akmal o'g'li, Abdullayev Fatxulla Sagdullayevich, Diyorov Salohiddin Farhod o'g'li, Jalolov Jafar Jamol o'g'li	

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL MABLAG'LARI HISOBINI MHHS ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	537
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI YASHIRIN IQTISODIYOTNI AMALGA OSHIRISHGA UNDOVCHI OMILLAR.....	543
Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li	
MINTAQANING INVESTITSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	548
Maxmudov Jasurbek Ergashevich	
BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI MUZEY OBYEKTINING SIG'IM TAHLILI: FAYZULLA XO'JAYEV UY-MUZEYI TAJRIBASIDA.....	553
Odilova Muattar Akram qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
MAMLAKATIMIZDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLİYAVIY VOSITALARDAN FOYDALANISHNING USTUVORLIKLARI.....	560
Turdiyeva Muqaddas Umarovna	
МОДЕЛЬ ЦИФРОВОГО ОБЪЕКТА ДЛЯ АНАЛИЗА КОМПЛЕКСНЫХ ЦИФРОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ОБЪЕКТОВ.....	565
Гулямов Шухрат, Шамсутдинова Винера, Караханова Алсу, Зайниддинова Зебинисо	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING MOLİYAVIY MEXANIZMLARI	571
Yuldoshov Otabek Jovli o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING XALQARO KAPITAL BOZORLARIGA INTEGRATSIYASI VA INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH MEXANIZMLARI.....	576
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSH SALOHİYATNI SHAKLLANTIRISH VA RAQOBAT USTUNLIKLARINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI	583
Asenbaeva Aydaygul, Toshqulova Aziza	
RAQAMLI IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIY TARAQQIYOTIGA TA'SIRI.....	587
Halimov Humoyunbek Tohirjon o'g'li, Rustamov Davron Rustamovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIY TARAQQIYOTIGA TA'SIRI.....	591
Halimov Humoyunbek Tohirjon o'g'li, Rustamov Davron Rustamovich	
SCENARIO-BASED ECONOMETRIC EVALUATION OF REAL INVESTMENT EFFICIENCY IN SMALL BUSINESS ACTIVITIES.....	601
Otajanov Umid Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIY O'SISHNI RAG'BATLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	611
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich	
BANK 4.0 SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING BANK BOSHQARUVI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	619
Boltayev Zokirjon Otazarovich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SUV RESURSLARI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH USULLARI.....	622
Sapayev Azamat Rustamovich	
ФИСКАЛЬНЫЕ ПРАВИЛА В СРЕДНЕСРОЧНОМ БЮДЖЕТНОМ ПЛАНИРОВАНИИ.....	626
Е.М. Сои	
BUXORO VILOYATINING YALPI HUDUDIY MAHSULOT DINAMIKASI VA UNING TARMOQ TUZILMASIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR TAHLILI	631
Raxmonqulova Nafisa Olimjonovna	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI.....	636
Raupov Shuxrat Soyibovich	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI.....	636
Raupov Shuxrat Soyibovich	

O'ZBEKISTONDA "O'ZSUVTA'MINOT" AJ TIZIMI KORXONALARINI "YASHIL" MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA JALB QILINGAN XUSUSIY INVESTITSİYALAR DINAMIKASINING IQTISODIY TAHLILI	652
Risqibekova Nozimaxon	
WAYS TO REDUCING POVERTY BY INCREASING INCOME: INSTITUTIONAL AND SOCIO-ECONOMIC MECHANISMS	657
Muxammedov Jasurbek Olloberdi ugli, Ganiyev Muhammadjon Khalilovich	
QURILISH KORXONALARIDA XARAJATLARNI KLASSIFIKASIYA QILISH VA HISOBGA OLIH TIZIMI	663
Toshimov Azizbek Hakimovich	
MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA SUV RESURLARIDAN OQILONA FOYDALANISH.....	667
Jobborov Elmurod Normo'minovich	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING HUDUDIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI O'RNI...	672
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
HUDUDLARARO IQTISODIY NOMUTANOSIBLIK VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	677
Erkinova Dildora Ravshonbek qizi	
XORIJIY BANKLAR AMALIYOTIDA RISKLARNI BAHOLASH VA BOSHQARISH TAJRIBASI	683
Kudaybergenova Guzai Kuanishbayevna	
КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ПОВЫШЕНИЮ РАБОТОСПОСОБНОСТИ МЕТАЛЛОРЕЖУЩЕГО ИНСТРУМЕНТА ПРИ ОБРАБОТКЕ ТРУДНООБРАБАТЫВАЕМЫХ МАТЕРИАЛОВ.....	687
Желтухин Андрей Владимирович	
AUDITORLARNING PROFESSIONAL FIKR VA MULOHAZALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO ILG'OR TAJRIBALARNING AHAMIYATI	694
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
SOVUTGICH QURILMASIDAGI KONDITSIONERDAN AJRALIB CHIQADIGAN ISSIQLIKDAN MAHSULOTLARNI QURITISHDA FOYDALANISH	699
Nuritov Ikrom, Iboeva Sevinch, Sultonmurodova Xurino	
ORGANISATIONAL BEHAVIOR IN ENTERPRISES AND ITS IMPACT ON MANAGEMENT DECISION-MAKING: A REVIEW OF THEORIES	704
Djumanov A.A.	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI VA DOLZARB MUAMMOLARI	714
Taniyev Mirzoxid Xurramovich, Mannabova Madina Sunnatillo qizi	
MILLIY GO'SHT CHORVACHILIGINING INNOVATSION RIVOJLANISHIDA TASHKILIY-IQTISODIY OMILLAR VA ULARNING SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	721
Kushakov Faxriddin Baxtiyarovich	
KORXONANING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA XARAJATLAR MONITORINGINING ROLI.....	731
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
RAQAMLI IQTISODIYOTDA KADRLAR TAYYORLASH VA DUAL TA'LIM TIZIMI RIVOJI.....	738
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
YANGI O'ZBEKISTONDA GILAMCHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISH MAQSADLARI VA ISTIQBOLLARI....	741
Musayeva Shoiri Azimovna	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЖЕНСКОГО ТРУДА НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ И ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	746
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TRANSPORT LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJIDAGI O'RNI	754
Abduxalikova Komila Abduxalikovna	

JAMOAT TRANSPORTI KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYALARINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	758
Berdiyev Temur Azamatovich	
CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA ELEKTRON TIJORAT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	764
Safarov Baxtiyor Djurakulovich	
NAVOIY VILOYATI XATIRCHI TUMANIDA MAVJUD TURISTIK RESURSLARDAN ICHKI VA XALQARO TURIZMDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI	769
Turayev Abduvoxid Kuldashovich	
RAQAMLI PLATFORMALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARNING INKLYUZIVLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	776
Azizbek Nusratov San'atillayevich	
MINERAL VA KIMYOVIY QO'SHIMCHALAR BILAN KOMPLEKS MODIFIKATSIYALASH ORQALI SEMENT MATRITSASI MUSTAHKAMLIGINI OSHIRISH	781
Turgaev Jambul Adilbaevich	
KICHIK BIZNES SOHASIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR TRANSFERINI TA'MINLASH OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	787
Yodgorova Xalima To'liqinova	
WAYS TO IMPROVE PRICING POLICY MECHANISMS OF STATE-OWNED ENTERPRISES	792
Mavlonov Ozod Ulug'bekovich	
AN'ANAVIY VA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN BOSHQARUV TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI (MS1H1 SERVO MOTORI MISOLIDA)	798
Pirmatov Nurali Berdiyevich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIK VA LIKVIDLIKNI BOSHQARUV HISOBIGA INTEGRATSIYALASH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI, PROGNOZLASH VA ERTA OGOHLANTIRISH MEXANIZMI	803
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
TAYYOR MAHSULOT QADRSIZLANISHI HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH: ISHCHI SCHYOTLARINI JORIY ETISHNING METODIK ASOSLARI	808
Babakulova Matluba Kurbannazarovna	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МЕДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМОЙ РАБОТЫ В МАХАЛЛЯХ	812
Kosimjonov Nozimjon Kosimjonovich	
MINTAQALARNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHIDA YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYASINING AHAMIYATI: NAZARIY YONDASHUVLAR TAHLILI	815
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
TURISTIK XIZMAT BOZORINING MOHIYATI, UNING VAZIFALARI VA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	821
Payazov Murod Maqsudovich, Salimova Mumtozbeim Jahongir qizi, Shahnoza Xudoyberdiyeva Davlatovna	
CHIGITLI PAXTA TARKIBIDAN YOT ARALASHMALARNI AJRATISH UCHUN QO'LLANILADIGAN TEXNOLOGIYALAR	825
Bozorov Dilmurod Bahromjon o'g'li, Jakparov Oltinboy Rustamjon o'g'li	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND GREEN INITIATIVES: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	830
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
SOLIQ INSTRUMENTLARI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	834
Akbarov Abdulhamid Akmal o'g'li, Ahrorqulov Jonibek Otabek o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHI KONSENTRATSIYASINING HUDUDIIY TAHLILI: VILOYATLAR VA MAXSUS IQTISODIY ZONALAR BO'YICHA HERFINDAHL-HIRSCHMAN INDEKSI	839
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	

CHARM-POYABZAL SANOATI TARMOG'INING RIVOJLANISHI VA O'ZIGA XOS JIHATLARI TO'G'RISIDA.....	847
Azimova Feruza Payziyevna, O. Maxmudov	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOG'INING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA RESURS EHTIYOJLARI.....	852
Arziqulova Oybachin Eshquvat qizi	
KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHGA YO'NALTIRILGAN TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	858
Xo'jaqulov Bobur Rustam o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA KREDITLASH TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	864
Tajimuratova Nelufar Vays qizi	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	871
Normamatova Sitara Nozim qizi, Raxmanov Mexridin Sindarovich	
BAHOLANGAN RISKLARGA NISBATAN AUDITORNING HATTI-HARAKATLARI	876
A.Z.Avlokulov	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA MOLIYAVIY HISOBOTDA OCHIB BERISHNI TAKOMILLASHTIRISH	880
Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	885
Мухторов М. Н., Каримова А. М.	
FIZIK XAVFSIZLIK NAZORATI VA UNI ISPY DASTURI ASOSIDA MONITORING QILISH.....	892
Usmanbayev Doniyorbek Shuxratovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH JARAYONIDA STRATEGIK MENEJMENTNING AHAMIYATI	902
Bazarbaeva Dildora Ekramjon qizi, Koshanov Abdimurat Azat uli	
KALSIYLANGAN SODA ISHLAB CHIQRISHDA TEXNOLOGIK PARAMETRLARNI METROLOGIK TA'MINLASHNING AHAMIYATI	910
Ametova Biybisuliu Xamidullaevna, Ametov Quanishbay Xamidullaevich	
ЛЬГОТЫ ПО ПРЯМЫМ И КОСВЕННЫМ НАЛОГАМ И ИХ ГАРМОНИЧНОЕ СООТНОШЕНИЕ	915
Фаттоев Олимжон Гайрат ўғли	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI QO'LLAB-QUVVATLASHNING KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDAGI INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	920
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	925
Abduraxmonov Valijon G'ofurovich, Yusupova Dilnigora A'zamjon qizi	
IQTISODIY TIZIMDA RISK VA UNING XUSUSIYATLARI TAHLILI.....	929
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	937
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li	
SOLIQ NAZORATINING AMALIYOTDAGI SAMARADORLIK JIHATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	945
Nizomxonov Elbekxon Erkinxon o'g'li	
FISKAL MEXANIZMLARNING HUDUDIY RIVOJLANISHGA TA'SIR ETISH XUSUSIYATLARI.....	950
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich	
ФИСКАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	955
Воронин Сергей Анатольевич, Ахмедова Фазилат Жураевна	
IMPROVING EMPLOYEE MOTIVATION AND DEVELOPING AN EFFECTIVE INCENTIVE SYSTEM IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT.....	962
Makhmudov Sunnatjon Abdujabbor ugli, Ashurova Jasmina Jo'ra kizi	

O'ZBEKISTONDA KO'P POG'ONALI PENSIYA TIZIMIGA O'TISHNING EKONOMETRIK TAHLILI VA MOLIYAVIY BARQARORLIK MODELLARI	966
Mamatqulova Yayra Dilmurod qizi SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY O'SISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	971
Astanayev Kulmakhammat Sanayevich JAHON IQTISODIYOTINING GLOBALLASHUV OMILLARI VA BOSQICHLARI	977
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA JUST-IN-TIME TIZIMIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	981
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li KORXONALARDA ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING AUDITINI AMALGA OSHIRISH XUSUSIYATLARI	986
Djumayeva Guzal Axtamovna, Sag'dullayev Abdullo Valijon o'g'li XOM ASHYO VA MATERIALLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	990
Qo'ziyeva Maftuna Otabek qizi, Rafikova Aziza Xurshid qizi AHOLI TURMUSH SIFATINI OSHIRISH VA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING O'RNI (Navoiy viloyati misolida)	994
O'roqov Mamurali Odil o'g'li INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA GENERATIV SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ORQALI BO'LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1000
Ibragimov Suxrob Latifovich OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TADQIQ ETISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	1004
Ismailova Nilufar Sabitdjanovna СРАВНЕНИЕ МЕТОДОВ ФОРМОВКИ ТРУБ СРЕДНЕГО И БОЛЬШОГО ДИАМЕТРА	1010
Юсупов А.А., Райимкулов С.Х. TURIZM XIZMATLARINING RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDAGI RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASH.....	1015
Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li DAVLAT GRANTLARI TANLOVLARINI SHAKLLANTIRISHDA KO'P BOSQICHLI IJTIMOY MASLAHATLASHUV VA RAQAMLI JAMOATCHILIK ISHTIROKI MEXANIZMINING AHAMIYATI.....	1020
Xasanov Jahongir Botir o'g'li PAXTA XOM ASHYOSINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ORQALI QO'SHIMCHA QIYMAT YARATISH.....	1025
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li, Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI	1030
Usmonov Maxsud Tulqin o'g'li СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИИ ОЦЕНКИ И АНАЛИЗА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ «ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ»	1036
Хайдарова Дилдора Жахонгир кизи ТЕОРИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ИСЛАМСКОГО СТРАХОВАНИЯ И ЕГО СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НА ПРИМЕРЕ БЛИЖНЕВОСТОЧНЫХ СТРАН.....	1040
Гаффоров Шухрат Насриевич BANKLARDA ICHKI NAZORAT TIZIMI SAMARADORLIGINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	1047
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1054
Normamatova Sitara Nozim qizi, Raxmanov Mexridin Sindarovich	

JAHON SAVDO TASHKILOTI TALABLARI DOIRASIDA MAMLAKATIMIZ KORXONALARINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH XUSUSIYATLARI.....	1059
Masharipova Manzura Alimbayevna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING AHAMIYATI....	1067
Dusmatov Begmuxammad Olimjonovich, Mirzaahmedov Mirziyo Ulug'bek o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI BIZNES SUBYEKTLARI BIZNES MUHITI RIVOJLANISHIGA DAVLATNING TA'SIRI..	1072
Xazratov Abror Panjiyevich, Muratkulov Xumoyun Dilshodovich	
YASHIL XIZMATLAR SOHASINING MOHIYATI, IJTIMOIIY-IQTISODIY FUNKSIYASI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	1077
Y.M. Xalikov	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI	1085
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	1091
Мухторов М. Н., Каримова А. М.	
«HR BUSINESS PARTNER» КАК ИНСТРУМЕНТ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	1098
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI UCHUN REAL VAQT REJIMIDA DINAMIK RISK-PROFILGA ASOSLANGAN KREDIT LAYOQATINI BAHOLASHNING ADAPTIV MODEL (DRP-KREDIT MODEL)...	1109
Hamroyeva Sabina Ismoil qizi, Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA AGROBIZNES TUZILMALARINI RIVOJLANTIRISH BORASIDAGI XORIJIY TAJRIBA VA UNDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	1115
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	
INFLYASIYA VA BUDJET XARAJATLARI: ASOSIY BOG'LIQLIKLAR.....	1118
Izbosarov Bobur Baxriddinovich, Umirov Sherzod Baxriddinovich	
KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASHDA SOLIQ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	1124
Bakirov Kobiljon Mamatyusupovich	
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	1128
Уктамов Альберт Жасурович Bakirov Kobiljon Mamatyusupovich	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ КОМПЛЕКСНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ: СНИЖЕНИЕ РИСКОВ, УКРЕПЛЕНИЕ КАПИТАЛЬНОЙ БАЗЫ И ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ АКТИВОВ.....	1135
Эгамова Махфурат Эсановна	
ФАЗООБРАЗОВАНИЕ И ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА МАГНИЕВОГО ОКСИХЛОРИДНОГО ЦЕМЕНТА, СИНТЕЗИРОВАННОГО ИЗ КАУСТИЧЕСКОГО ДОЛОМИТА.....	1141
Абылова Амина, Сайпов Абат, Бекбосынова Рысгул, Абылов Женис	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING BOSHQARUV USULLARI	1150
Shohruzbek Ruziyev	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA SIRKULYAR IQTISODIYOT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	1156
Xalikulova Gulzada Tojimuratovna, Kuziyeva Nargiza Ramazanovna	
MARKAZIY OSIYODA SUN'IY INTELLEKTNING KICHIK VA O'RTA BIZNES SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	1162
Kodirova Samira Kamol qizi	

MEHNAT SHARTNOMASI ASOSIDA FAOLIYAT YURITUVCHI QO'RIQLASH DEPARTAMENTI TIZIMIDAGI IDORAVIY HARBIYLASHTIRILGAN QO'RIQLASH VA IDORAVIY QOROVULLIK BO'LINMALARI ISHCHI-XIZMATCHILARIGA DAVLAT IJTIMOIIY SUG'URTASINI TATBIQ ETISHNING HUQUQIY-IQTISODIY JIHATLARI	1169
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li	
RAQOBATBARDOSHLIK NAZARIYALARINING EVOLYUTSIYASI VA HUDUDIIY USTUNLIK LARNING INSTITUTSIONAL ASOSLARI	1175
Sattorov Quvonchbek Shoxzamonovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA "YASHIL" TEXNOLOGIYALARINING O'RNI VA ISTIQBOLLARI	1181
Kazakova Zulayho, Saidazamova Nilufar, Isroilov Shohruh	
YASHIL LOGISTIKA VA TRANSPORT TIZIMI TRANSFORMATSIYASI ORQALI BARQAROR MAKROIQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHNING ILMIY-USLUBIIY ASOSLARI.....	1186
Jalolova Madina Shopolat qizi	
ПОВЫШЕНИЕ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ДИВИДЕНДНОЙ ПОЛИТИКИ В КОМПАНИЯХ УЗБЕКИСТАНА	1192
Шермухамедов Акмал Комилжонович	
KICHIK BIZNESDA CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIY SAMARASI.....	1198
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich, Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
KIYIM DIZAYNIDA ESTETIK VA FUNKSIONALLIK UYG'UNLIGI.....	1202
Ergasheva Rashida Abdug'aniyevna	
K-SURE JANUBIIY KOREYA EKSPORTINI QO'LLAB-QUVVATLASH BO'YICHA ASOSIIY DAVLAT MUASSASASI SIFATIDA.....	1205
Umarov Xasan Sunnatullaevich	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA RAQAMLI SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI SHAKLLANTIRISHNING KONSEPTUAL MODELII	1210
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY O'SISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1215
Astanayev Kulmaxammat Sanayevich	
RESURSGA ASOSLANGAN YONDASHUV ASOSIDA SANOAT KORXONALARI RAQOBAT USTUNLIGINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	1221
Jalolov Abbasxon Ravshanxon o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KUZATUV KENGASHI FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIIY MEXANIZMLARI.....	1228
Ashurov Furkatjon Shuxratovich	
NORASMIY BANDLIKNI QISQARTIRISH VA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDA O'ZINI O'ZI BAND QILISHNING AHAMIYATI	1233
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
Zararli dasturiy ta'minotni aniqlash va tahlil qilishda neyron tarmoqlardan foydalanish imkoniyatlari.....	1238
Nuratdinov Xushnid Begzadovich, Erejepov Kewlimjay Kaymatdinovich	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA INVESTITSIIYA FAOLIYATINING ZAMONAVIIY HOLATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	1244
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDIT METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRUVCHI TAMOIYILLAR VA YONDASHUVLAR.....	1250
Saitmuratov Saitmuarat Masharip o'g'li	
ASINXRON MOTORLARNING NOSIMMETRIK REJIMLARINI NAZORAT QILISH VA BOSHQARISH TIZIMLARI UCHUN EKSPERIMENTAL TADQIQOTLAR METODIKASINI ISHLAB CHIQISH.....	1255
Tojimurodov Dilshodbek Dilmurodjon o'g'li	

SOLIQ ORGANLARI VA SOLIQ TO'LOVCHILAR O'RTASIDAGI NIZOLARNI SUDGACHA HAL ETISH TIZIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	1263
Solihova Xumora Xasan qizi	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KUZATUV KENGASHI FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI.....	1269
Ashurov Furkatjon Shuxratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIV VA PASSIVLARI MUVOFIQLIGI VA UNI BOSHQARISH	1274
Saidov Doniyor Abdullayevich	
AI-BASED AUTOMATED ASSESSMENT SYSTEMS AND THEIR ROLE IN EDUCATION QUALITY MONITORING: THE CASE OF UZBEKISTAN.....	1280
Majidova Yulduz, Janayev Bunyod, Choriyev Anvar, Mamatqulov Mavlon	
MAHALLIY BYUDJETLARDA SOLIQLARNI UNDIRISHNI OPTIMALLASHTIRISH MASALALARI	1286
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA XUSUSIYATLARI.....	1294
Murtazayev Olim, Norbekov Fazliddin Iskandar o'g'li	
SOLIQ NIZOLARINI MA'MURIY TARTIBDA KO'RIB CHIQISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	1301
Solihova Xumora Xasan qizi	
KRIPTOAKTIVLAR VA MBRVNING MONETAR SIYOSAT TRANSMISSIYA MEXANIZMIGA TA'SIRI	1305
R.I. Rashidov, S.B.Eshmurodova	
"SMART TOURISM FAMILY ENTREPRENEURSHIP SYSTEM" MODELINING SINERGETIK SAMARADORLIGI VA TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNI INVESTITSİYALAR BILAN TA'MINLASHDAGI IMKONIYATLARI.....	1310
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	
KORPORATIV KONFLIKTLARNI TARTIBGA SOLISHNING MOLİYAVIY MEXANIZMLARI.....	1318
Xolikova Saboxat Abdukarim qizi	
LONDON XALQARO MOLİYA MARKAZINING RIVOJLANISH OMILLARI VA RAQOBAT USTUNLIKLARI	1325
Alimardonov Elshod Dilshodovich	
XARID TURIZMI VA TURIZM XIZMATLARI EKSPORTI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: O'ZBEKISTON VA QO'SHNI DAVLATLAR MISOLIDA.....	1332
Akmal Bakhromov	
AEROTROPOLIS KONSEPSIYASI ASOSIDA SAMARQAND XALQARO AEROPORTINI MINTAQAVIY TURISTIK HUB SIFATIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	1338
Alisher Suyunov	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	1345
Baxriddinov Sharofiddin	

TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Baxriddinov Sharofiddin

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

E-mail: baxriddinov5599@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7899-0217

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklari aktivlari portfelini boshqarishning nazariy-uslubiy asoslari hamda uni takomillashtirishning amaliy yo'nalishlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda bank aktivlari va passivlarini boshqarishning iqtisodiy mohiyati, ularning bank likvidligi, rentabelligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashdagi ahamiyati xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari asosida yoritilgan. Shuningdek, bank aktivlarini boshqarishda risklar, likvidlik, daromadlilik va xavfsizlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, bank aktivlari, aktivlar portfeli, aktiv va passivlarni boshqarish, Cash Management, investitsiya portfeli, qimmatli qog'ozlar, valyutaviy aktivlar, transfert narxlash, risk-menejment, likvidlik, daromadlilik, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations of asset portfolio management of commercial banks and practical directions for its improvement. In the study, the economic essence of managing bank assets and liabilities, their importance in ensuring bank liquidity, profitability and financial stability is highlighted based on the scientific views of foreign and domestic scientists. Also, the issues of balancing risks, liquidity, profitability and security in the management of bank assets are analyzed.

Keywords: commercial banks, bank assets, asset portfolio, asset and liability management, Cash Management, investment portfolio, securities, foreign exchange assets, transfer pricing, risk management, liquidity, profitability, financial stability.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретико-методические основы управления портфелем активов коммерческих банков, а также практические направления его совершенствования. В исследовании на основе научных взглядов зарубежных и отечественных учёных раскрыта экономическая сущность управления активами и пассивами банков, а также их значение в обеспечении банковской ликвидности, рентабельности и финансовой устойчивости. Кроме того, проанализированы вопросы обеспечения баланса между рисками, ликвидностью, доходностью и безопасностью при управлении банковскими активами.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковские активы, портфель активов, управление активами и пассивами, Cash Management, инвестиционный портфель, ценные бумаги, валютные активы, трансфертное ценообразование, риск-менеджмент, ликвидность, доходность, финансовая устойчивость.

KIRISH

Globalashuv sharoitida bank-moliya tizimi va banklar oldida aktivlar portfelini boshqarishni doimiy takomillashtirish, kredit portfelining sifatini oshirish va aktivlarni boshqarish samaradorligini oshirish talab etiladi. Hozirgi vaqtda banklar aktivlar portfelining asosiy qismini tashkil etuvchi kredit portfelida muddati o'tgan qarzдорliklar ulushining ko'payishi ularga shakllantirilgan zaxiralar yetarliligiga talablarning ortib borishiga olib kelmoqda. Buning uchun tijorat banklari aktivlar sifatini oshirib borishi va ularning tarkibini optimallashtirish choralarini ko'rishi lozim.

Tijorat banklarida aktivlar portfelini boshqarishning uslubiy asoslarini yanada takomillashtirish zarurati mavjudligi, birinchi navbatda, ilmiy-nazariy modellarning amaliyotga to'liq joriy etilmaganligi, banklarda risk-menejment tizimini avtomatlashtirish darajasini oshirish zarurati hamda milliy standartlar va qoidalarining xalqaro standartlarga to'liq uyg'un emasligi bilan izohlanadi [1; 3]. Shu jihatdan, respublikamiz bank tizimida aktivlarni boshqarishning uslubiy asoslarini takomillashtirish banklar likvidligi, barqarorligi va samaradorligini ta'minlashning asosiy omili hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqot mavzusi yuzasidan aktiv va passivlarni samarali boshqarish borasida bir qator xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar ilmiy izlanishlar olib borishgan.

B. Gup va boshqalarning tadqiqotlariga ko'ra, bank aktivlari va passivlarini boshqarish deganda foiz stavkalari xavfini yumshatish, bank likvidligini ta'minlash va bank bozor qiymatini oshirish maqsadida bankni boshqarishning turli maqsadlari hamda huquqiy, boshqaruv va bozor sharoitlarini hisobga olgan holda bank balansidagi barcha aktiv va passivlarni bir vaqtda rejalashtirish tushuniladi [4].

Banklarda aktivlarni boshqarish markaziy muammo bo'lib, bank balansi tarkibini optimallashtirish va bank yalpi daromadini maksimallashtirish kabi muhim maqsadlarga erishish uchun tegishli daromad va xarajat moddalarini hisobga olgan holda bank aktivlari tarkibi qanday bo'lishi lozimligini aniqlashni talab etadi. Bu ehtiyoj banklardan rentabellik, tavakkalchilik, likvidlik va risklar o'rtasida optimal muvozanatni aniqlashni talab qiladi. Bu omillar o'rtasidagi optimal muvozanatni bank majburiyati va kapitali tarkibi hamda uning aktivlari tarkibi o'rtasida mavjud bo'lgan muhim o'zaro ta'sirlarni hisobga olmasdan turib topish mumkin emas.

MDH davlatlari iqtisodchi olimlari va tadqiqotchilarining bank aktivlarini boshqarish borasidagi tadqiqotlaridan foydalanish va ularni tadqiq etish muhim hisoblanadi. Buning asosiy sababi MDH davlatlarining bank tizimi shakllanishi va rivojlanish xususiyatlari O'zbekiston bank tizimiga o'xshashlik xususiyatlariga ega ekanligi bo'lib, bu tadqiqot ishining nazariy ahamiyatini oshiradi.

Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish borasida iqtisodchi olimlar tomonidan turlicha talqinlar beriladi. Jumladan, O. I. Lavrushin "Aktiv va passivlarni boshqarishning maqsadi bank bosh strategiyasi natijalarini balans tarkibi va rentabelligiga ko'ra tahlil qilish orqali nomutanosiblikni bartaraf etish yoki to'g'rilash hamda bank faoliyatini risklardan himoyalashdir" [5], deya ta'rif beradi. Fikrimizcha, ushbu masalaga, avvalambor, bank strategiyasi nuqtai nazaridan qarash maqsadga muvofiqdir. Ma'lumki, strategiya asosida maqsadlar tizimi yotadi, ya'ni bank strategiyasida turli vaqt oralig'ida turlicha maqsadlar ko'zlanadi. Shundan kelib chiqqan holda, banklarda aktiv va passivlarni boshqarishning qisqa muddatli va uzoq muddatli aspektlarini farqlash muhim. Banklarda qisqa muddatli, ya'ni 1 yilgacha bo'lgan muddatda aktiv va passivlarni boshqarishning asosiy maqsadi me'yoriy risk darajasida sof foiz daromadini maksimallashtirish yoki, aksincha, me'yoriy sof foiz daromadi darajasida riskni minimallashtirishdan iborat. Uzoq muddatda bank aktiv va passivlarini boshqarishdan asosiy maqsad yuqori foyda olish hisobiga bank kapitalining bozor qiymatini maksimallashtirishdan iborat. Bank kapitali qiymatini oshirish hamda bankning rivojlanishi orqali bank aksiyadorlarining talablari bajariladi.

Banklarda aktiv va passivlarni boshqarishning asosiy mohiyati shundan iboratki, boshqaruvning alohida usullari, ya'ni aktivlarni va passivlarni boshqarishni muvozanatli bir jarayonga birlashtiradi. Shundan kelib chiqqan holda, aktiv va passivlarni boshqarishning asosiy vazifasi bank balansining barcha qismlarini birgalikda boshqarishdir [5].

Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda banklarning "aktivlari" va "aktiv operatsiyalari" tushunchalari ham farqlangan holda tadqiq etiladi. Xususan, S. A. Zubov fikricha, "Tijorat bankining aktivlari deganda o'z va qarz mablag'larini joylashtirish tushunilsa, banklarning aktiv operatsiyalari likvidlik va aktivning o'zi hamda xavfsizligining ma'lum standartlariga rioya qilgan holda yuqori daromad olish uchun investitsiyalarni amalga oshirishdir" [6], degan mazmunga ega ekanligini tushuntiradi.

V. V. Osadchiy tadqiqotlariga ko'ra, "tijorat bankining aktivlari bankning buxgalteriya hisobida aks ettirilgan aktiv operatsiyalarining pul qiymatini ifodalaydi. Tijorat bankining aktivlari bo'yicha operatsiyalar — bu foyda olish va likvidlikni saqlash maqsadida mavjud pul resurslarini joylashtirish bo'yicha operatsiyalar tushuniladi" [7]. Tadqiqotchining izlanishlaridan ko'rish mumkinki, tijorat bankining aktiv operatsiyalari xususida tadqiqotlar amalga oshirilgan, ammo aktivlarni boshqarish va uning bank faoliyatidagi ahamiyati xususida to'xtalib o'tilmagan.

Mahalliy iqtisodchi olimlardan prof. Sh. Abdullayevaning fikriga ko'ra, "Aktivlarni boshqarish deganda o'z va jalb qilingan mablag'larni joylashtirish tartibi va yo'llari tushuniladi. Tijorat banklariga qo'llanilsa, bu naqd pullar, investitsiyalar, kreditlar va boshqa aktivlarga taqsimlashdir. Mablag'larni joylashtirishda asosiy diqqat qimmatli qog'ozlar, investitsiyalar va kredit operatsiyalariga qaratiladi. Mablag'larning aniq yechimi shunday aktivlarni «sotib olish» kerakki, u bankka eng ko'p daromad olib kelsin. Biroq tijorat banklarida fondlarni boshqarish qator omillar orqali qiyinlashmoqda" [8].

Professor Sh. Abdullayevaning fikriga ko'ra, umuman olganda, bankning aktivlarini boshqarish jalb qilingan mablag'larni joylashtirish tartibi va yo'llari sifatida tushuniladi. Ammo jalb qilingan resurslarni joylashtirishdan tashqari, bankning mavjud aktivlari shaklini o'zgartirish, ya'ni bir shakldan boshqa shaklga o'tkazish, bo'sh turgan moliyaviy resurslarni joylashtirmasdan mavjud aktivlar o'rnini almashtirish orqali boshqarish mumkinligi e'tibordan chetda qolgan. Bunda bankning mavjud pul ko'rinishidagi mablag'larini, ya'ni kassadagi va Markaziy bankdagi mablag'larni qimmatli qog'ozlarga yoki kreditlash uchun yo'naltirish orqali boshqarish ham mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklari aktivlar portfelini boshqarishning nazariy-uslubiy asoslari, amaldagi holati va uni takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiyalash, tizimli tahlil, taqqoslash, guruhlash, iqtisodiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish hamda statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullari qo'llanildi.

Tadqiqotda tijorat banklari aktivlari tarkibi, kassali aktivlardan foydalanish samaradorligi, investitsiya portfeli, qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan qo'yilmalar, valyutaviy aktivlar va transfert narxlash mexanizmlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Shuningdek, mahalliy va xorijiy olimlarning bank aktivlari va passivlarini boshqarishga oid ilmiy qarashlari o'rganilib, ularning nazariy xulosalari milliy bank amaliyoti bilan taqqoslandi.

Tahlil jarayonida tijorat banklari aktivlarining daromadlilik, likvidligi va risk darajasi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Olingan natijalar asosida banklarda "Cash Management" tizimini joriy etish, investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish, valyutaviy aktivlarni xedjirlash hamda ichki transfert narxlash mexanizmlaridan foydalanish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot ishini bajarish jarayonida amalga oshirilgan tahlillar natijalari asosida aniqlangan mavjud masalalarga yechim ishlab chiqish, tijorat banklarida aktivlar portfelini boshqarish va uning metodologik jihatlarini takomillashtirish yuzasidan quyidagi ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Tijorat banklarida "Cash Management" tizimini tashkil etish orqali kassali aktivlardan (naqd pullar) foydalanish samaradorligini oshirish.

Amalga oshirilgan tadqiqot va tahlillarning natijalari shuni ko'rsatdiki, hozirgi vaqtda respublikamiz ayrim tijorat banklari aktivlarining tarkibida salmog'iga ko'ra birinchi o'rinni kreditlar, ikkinchi o'rinni kassali aktivlar egallaydi, uchinchi o'rinni asosiy vositalarga qilingan qo'yilmalar va, nihoyat, so'nggi o'rinni qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalar egallaydi [2]. Holbuki, kassali aktivlar va asosiy vositalar daromad keltirmaydigan aktivlar hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar banklari amaliyotida tijorat banklari aktivlarining tarkibida salmog'iga ko'ra birinchi o'rinni kreditlar, ikkinchi o'rinni qimmatli qog'ozlar shaklidagi aktivlar, uchinchi o'rinni esa kassali aktivlar egallaydi. Qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalar daromadlilik darajasiga ko'ra kreditlardan keyingi aktiv hisoblanadi. Shu boisdan ham ko'plab xorijiy banklarda aktivlarning daromadlilik darajasi yuqori ekanligi kuzatiladi. Shuning uchun tijorat banklari faoliyatida kassali aktivlarni (naqd pullar) samarali boshqarishning "Cash Management" tizimini joriy etish zarurati yuzaga keladi.

"Cash Management" tizimi tijorat bankining naqd pul mablag'larini samarali boshqarishga qaratilgan xizmatlar majmui bo'lib, uning asosiy vazifasi bank likvidligini ta'minlagan holda ortiqcha pul mablag'larini foyda olish maqsadida joylashtirishdan iborat [1].

"Cash Management" tizimi "naqd pul va hisob-kitoblar boshqaruvi" degan ma'noni anglatadi hamda chakana va korporativ mijozlar ehtiyojlari uchun pul mablag'larini markazlashgan tarzda boshqarish, bankning to'lov va inkassatsiya jarayonlarini optimallashtirish va ularni avtomatlashtirishga xizmat qiladigan zamonaviy bank xizmatlari majmuasi hisoblanadi.

AT Xalq banki amaliyotida "Cash Management" tizimining, ya'ni markazlashgan tartibda bank kassasidagi naqd pullarni boshqarishning joriy etilishi natijasida daromad keltirmaydigan aktivlardan samarali foydalanish imkoniyatlari yaratildi. Bank tomonidan kassalarga kirim qilingan naqd pullardan iborat aktivlar portfelini samarali boshqarish uchun 3000 dan ortiq bankomatlar tizimi shakllantirildi. Bundan asosiy maqsad nafaqalarni bank kartalari orqali yetkazish va ularni naqdlashtirish uchun Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan ajratilgan bir foizlik komissiya daromadini saqlab qolish etib belgilangan.

1-jadval

AT Xalq banki amaliyotida "Cash Management" tizimini joriy etish asosida bankning naqd pul berishdan olingan daromadlari o'zgarishi¹,

(mln so'mda)

Ko'rsatkichlar	31.12.22	31.12.23	31.12.24	2024 yilda 2022 yilga nisbatan o'zgarishi	
				so'mda	foizda
1. Bankomatlardan naqd pul berishdan olingan daromadlar	112 245	208 085	286 120	173 875	254,9
2. Bank kassalaridan naqd pul berishdan olingan daromadlar. Jumladan:	39 808	43 470	35 761	- 4 047	89,8
2.1. Yuridik shaxslarga naqd pul berishdan olingan daromad	30 258	32 164	31 085	826	102,7
2.2. Terminal orqali naqd pul berishdan daromad	9 550	11 306	4 676	- 4 874	49,0
Naqd pul berishdan olingan jami daromadlar	152 053	251 555	321 881	169 828	211,7

Xalq bankida kassali aktivlarini boshqarishning "Cash Management" tizimi joriy etilishi natijasida bankning naqd pul berishdan olingan daromadlari hajmi 2022-yilga nisbatan ikki barobardan ziyod oshgan va 2024-yilda qariyb 322 mlrd so'mlik daromadlar olinishiga erishilgan. Bank tomonidan "Cash Management" tizimining joriy etilishi bankomatlardan foydalanish samaradorligini oshirib, bank nafaqalarini olish uchun beriladigan bir foizlik kompensatsiya haqini saqlab qolishga harakat qilingan. Bankning bankomatlar orqali naqd pul berishdan olingan daromadlari hajmi 2,5 barobardan ortib, 2024-yilda 174 mlrd so'mga yetgan. Shu bilan birga, terminallar orqali naqd pul berishdan olingan daromadlar hajmining qisqarishi bank mijozlarining bankomatlar tarmog'ining to'g'ri shakllantirilishi va ularda naqd pullarning o'z vaqtida to'ldirib borilishini monitoring qilish tizimining yaratilganligi hisobiga yuz bergan.

2. Tijorat banklarining investitsiya portfelini boshqarishni takomillashtirish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalarning tijorat banklarining brutto aktivlari hajmidagi salmog'ini oshirish uchun, birinchidan, banklarning qat'iy belgilangan stavkaga ega bo'lgan qimmatli qog'ozlarining emissiya hajmini oshirish yo'li bilan resurslar miqdorini ko'paytirish kerak; ikkinchidan, transaksion depozitlarning banklarning majburiyatlari hajmidagi salmog'ini kamaytirish asosida yuqori likvidli qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalarning brutto aktivlar hajmidagi salmog'ini kassali aktivlarning brutto aktivlar hajmidagi salmog'i pasayishi hisobiga oshirish lozim; uchinchidan, qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan investitsiyalarning brutto aktivlar hajmidagi salmog'i o'zgarishi bilan kreditlarning brutto aktivlar hajmidagi salmog'i o'zgariishi o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash zarur.

Tijorat banklarining qat'iy belgilangan stavkaga ega bo'lgan qimmatli qog'ozlarining emissiya operatsiyalari hajmini oshirish ularning qat'iy belgilangan stavkaga ega bo'lgan qimmatli qog'ozlarga qilinadigan investitsiyalari hajmini oshirish imkonini beradi. Lekin hozirgi davrda respublikamiz tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar orqali amalga oshiriladigan emissiya operatsiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari mavjud.

- Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan investitsiyalardan olinadigan daromadlari hajmini oshirish va barqarorligini ta'minlash maqsadida:
- birinchidan, sotib olinadigan obligatsiyalar va aksiyalarning investitsion tahlilini takomillashtirish lozim;
- ikkinchidan, qimmatli qog'ozlar portfelini boshqarish samaradorligini baholashni takomillashtirish, qimmatli qog'ozlar bo'yicha sof foizli marjaning me'yoriy darajasini ta'minlash yo'li bilan qimmatli qog'ozlar portfelini boshqarishning samaradorligini oshirish zarur.

O'zbekiston Respublikasi inflyatsiya muammosi mavjud bo'lgan davlatlar sarasiga kiradi. Shu sababli respublikamiz tijorat banklarining investitsiya portfelini shakllantirishda va investitsion aktivlarning qadsizlanishining oldini olish maqsadida inflyatsiya darajasini hisobga olish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Ta'kidlash joizki, respublikamizda inflyatsion targetlash rejimi qo'llanilayotganligi sababli inflyatsiya darajasini pasaytirish bo'yicha aniq chora-tadbirlarni amalga oshirish ko'zda tutilgan. Xususan, Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida 2023-yildan boshlab inflyatsiyaning yillik darajasi 5 foizdan oshmasligini ta'minlash vazifasi qo'yilgan.

1 Manba: AT Xalq banki ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Respublikamizda inflyatsiyaning yillik darajasi 5 foizdan oshmasligini ta'minlash obligatsiyalarga qilinadigan investitsiyalar bilan bog'liq bo'lgan inflyatsiya riskini sezilarli darajada pasaytirish imkonini beradi.

Ta'kidlash joizki, tijorat banklarining davlat obligatsiyalariga qilingan investitsiyalarining daromadliligi kuponli to'lovlarni qayta investitsiyalash stavkasiga bog'liq. Bu yerda murakkablik shundaki, moliya bozorlarida sharoitlar doimo o'zgarib turganligi sababli qayta investitsiyalash stavkasi o'zgarib turadi. Shu sababli uzoq muddatli qoplashga ega bo'lgan obligatsiyalar uchun qayta investitsiyalar stavkasining o'zgarish ehtimoli yuqori bo'ladi.

- Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelining diversifikatsiya darajasini oshirish uchun, birinchidan, qimmatli qog'ozlar emitentlarining tarmoq xususiyatiga ko'ra diversifikatsiyalashni amalga oshirish va bitta tarmoqqa mansub bo'lgan emitentlarning qimmatli qog'ozlariga qilingan investitsiyalar summasining qimmatli qog'ozlar portfelidagi ulushi 15 foizdan oshishiga yo'l qo'ymaslik (iqtisodiyot tarmoqlarining tarmoq klassifikatori hisobga olgan holda); ikkinchidan, qimmatli qog'ozlar portfelining valyutaviy tarkibi bo'yicha diversifikatsiyasini ta'minlash kerak; uchinchidan, bir emitentning qimmatli qog'ozlariga qilingan investitsiyalarning qimmatli qog'ozlar portfeliga nisbatan yuqori chegaraviy darajasini 7 foiz darajasida belgilash (xorijlik iqtisodchi olimlarning empirik tadqiqotlari natijalari bo'yicha qilingan ekspert xulosasi bo'yicha).

Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini emitentlarning tarmoq xususiyatiga ko'ra diversifikatsiya qilish fond riskini sezilarli darajada pasaytirish imkonini beradi.

Shuni aytib o'tish kerakki, respublikamiz tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelida xorijiy valyutalarda emissiya qilingan qimmatli qog'ozlarga qilingan investitsiyalar mavjud emas. Bu esa qimmatli qog'ozlar portfelini valyutaviy tarkib bo'yicha diversifikatsiya qilish imkonini bermaydi. Holbuki, xalqaro bank amaliyotida xalqaro portfelli investitsiyalarni amalga oshirish tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini diversifikatsiya qilishning zaruriy shartlaridan biri hisoblanadi [9].

Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini shakllantirishda bir emitentning qimmatli qog'ozlariga qilingan investitsiyalarning yuqori chegarasini belgilash fond riskini kamaytirishda muhim o'rin tutadi.

Tijorat banklarining qimmatli qog'ozlar portfelini bir vaqtning o'zida bir necha mezonlar bo'yicha diversifikatsiya qilish portfelning samaradorligini ta'minlash yuzasidan muhim sanaladi. Bunga misol qilib, 1996-yilda bankrot bo'lgan Angliyaning Berings bankini keltirish mumkin.

3. Tijorat banklarining valyutaviy aktivlarini boshqarish strategiyasini joriy etish.

Banklarning valyutaviy aktivlarini boshqarish strategiyasining maqsadi bankning mavqeini saqlab turish va kengaytirishga ko'maklashadigan valyuta aktivlari va majburiyatlarini samarali boshqarish tizimini amaliyotga tatbiq etish orqali valyuta aktivlari va majburiyatlari bilan bog'liq xavf-xatarni boshqarish uchun bajariladigan ishlar tartibini optimallashtirish hamda xorijiy valyutadagi aktivlarining saqlanishini ta'minlash va ularning daromadliligini oshirishdan iborat.

Banklar valyutaviy aktivlarni boshqarishda quyidagilarga e'tibor qaratishi lozim bo'ladi:

- valyuta aktivlarini boshqarishda ularning qisqa va uzoq muddatli portfellar bo'yicha nisbatini saqlash;
- bankning vakillik munosabatlarini o'rnatish va limitlarni tasdiqlashda xavf-xatarlarni boshqarish bo'yicha ilg'or reyting agentliklari ma'lumotlaridan foydalangan holda limitlarni har chorakda qayta ko'rib chiqib borish;
- qisqa va uzoq muddatli operatsiyalar bo'yicha yuqori reytingga ega bo'lgan banklar bilan hamkorlik qilish;
- valyuta operatsiyalarini belgilangan limitlar doirasida amalga oshirish;
- valyutaviy yo'qotishlarning oldini olish maqsadida xorijiy valyutadagi aktivlarini xedjirlashdan keng foydalanish.

Tijorat banklari aktivlar va majburiyatlar portfelini valyutalar muddati va turlari bo'yicha diversifikatsiyalashda likvidlikni va xedjirlashni hisobga olgan holda valyutalar turi, muddati va foiz stavkalari bo'yicha taqsimlash lozim bo'ladi. Banklarda valyuta risklarini boshqarish quyidagi uslublardan foydalangan holda amalga oshiriladi:

a) chet el valyutasidagi aktiv va majburiyatlarni bir-biriga mos ravishda muvofiqlashtirib borish;

b) xorijiy valyutada kreditlash maqsadida resurslarni jalb qilish yoki ularni joylashtirishda mablag'larning muddat va miqdori bo'yicha mutanosibligini ta'minlash;

v) xorijiy valyutadagi boshqa aktiv operatsiyalar, shu jumladan, asosiy vositalarni xarid qilish, mablag'larni joylashtirishda valyuta pozitsiyalariga amal qilgan holda ularni muayyan bitta valyuta yoki har xil valyutalarda amalga oshirilishiga e'tibor qaratish.

Banklar valyutadagi aktivlar va majburiyatlar portfelini valyutalar muddati va turlari bo'yicha diversifikatsiyalashda, birinchi navbatda, likvidlikni va xedjirlashni hisobga olgan holda valyutalar turi, muddati va foiz stavkalari bo'yicha taqsimlash maqsadga muvofiq. Banklararo operatsiyalar bo'yicha limitlarni o'rnatish tartibiga asosan hamkor banklar bilan valyuta operatsiyalari o'rnatilgan limitlar doirasida amalga oshirilishi lozim. Limitlash har bir davlat, kontragent-banklar, moliyaviy instrumentlar va xorijiy valyuta turlari bo'yicha aniq ishlab chiqilgan mexanizmlarga asoslangan turli chegaralash hamda limitlar majmuasini o'z ichiga oluvchi bankning

alohida ichki hujjatiga asosan tartibga solinadi.

4. Banklar aktivlar portfelini boshqarishda transfert narxlardan foydalanishni joriy etish orqali aktivlar samaradorligini oshirish.

Jahon amaliyotida tijorat banklarining kredit operatsiyalarining hajmi jami daromad keltiruvchi aktivlarning o'rtacha 80–85 foizigacha ulushini tashkil qilishi va O'zbekiston tijorat banklarida bu ko'rsatkich o'rtacha 60–65 foizni tashkil qilishiga qaramasdan olinadigan daromadlari darajasining pastligi tijorat banklari kredit siyosatini yanada takomillashtirish hamda kredit qo'yilmalarini optimal joylashtirish zarurligini ko'rsatadi [3]. Ushbu holat bank aktivlari tarkibini optimallashtirish va boshqarishdagi takomillashtirish talab etiladigan jihatlardan biridir.

Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari bo'yicha foizli daromadlarini shakllantirishdagi hissasini ajratib ko'rsatish imkonini beruvchi quyidagi boshqaruv ma'lumotlari tizimini joriy etish asosida:

- tijorat asosidagi aktiv operatsiyalarining moliyaviy natijalari (resurslarni jalb qilish va taqsimlash);
- bank tomonidan aktiv va majburiyatlarni boshqarish bilan bog'liq risklarini qabul qilishi bilan bog'liq moliyaviy natijalarni baholash imkonini beradi.

Amaldagi tartiblarga muvofiq, bank va bankning tarkibiy bo'linmalari o'rtasida joylashtirilgan va jalb qilingan resurslar bo'yicha bank daromadlari/xarajatlarni shartnomaga muvofiq kunlik amalga oshiriladi. Bank aktivlarining resurs manbai to'g'risidagi ma'lumotlarni bankning tegishli tarkibiy bo'linmalaridan yig'ib olib fondlashtirish tahlili amalga oshiriladi. Bankning Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasi tomonidan o'tgan oy yakunlari bo'yicha jalb qilingan va joylashtirilgan resurslar bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkalar resurslar turi, valyutasi va muddatlariga ko'ra aniqlab boriladi. Bankning tegishli tarkibiy bo'linmalari tomonidan jalb qilingan depozitlarga O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan o'rnatilgan majburiy zaxiraga ushlanmalar tegishli majburiy zaxira koeffitsiyentidan kelib chiqib xarajatlar hisoblanadi.

Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasi o'tgan oylar davomida jalb qilingan va joylashtirilgan resurslar bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkalar to'g'risidagi ma'lumotlarni har oyning 10-sanadan kechiktirmasdan ko'rib chiqishi lozim. Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasi tomonidan milliy va xorijiy valyutadagi resurslar bo'yicha daromadlar/xarajatlar hisobini yuritish uchun o'rtacha stavkalar tasdiqlanadi.

Bankning Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasi fondlashtirish jarayonida aktiv va majburiyatlarni boshqarish bilan bog'liq riski ustamasini inobatga olishi lozim. Shuningdek, o'rnatilgan opsionlar bilan bog'liq risklarni hisobga olishi kerak. Bozor risklarini baholash va boshqarish talablarini hisobga olgan holda aktiv va majburiyatlarni boshqarish bilan bog'liq risklarni boshqarish qiymati (stavkasi) o'rnatiladi [1; 3]. Banklarda aktiv va majburiyatlarni boshqarish bilan bog'liq risklarni qabul qilishdan kelib chiqadigan moliyaviy natijani aniqlash ushbu risklarni biznes faoliyati natijasidan ajratish imkonini beradi. Bankning foyda manbalarini aniqlash va natija drayverlarini tahlil qilish bank risklari bilan bog'liq qabul qilinadigan qarorlar sifatini oshiradi.

2-jadval

Bank aktivlarini bo'linmalar o'rtasida qayta fondlashtirish uchun foiz stavkalarini shakllantirish tartibi² (foiz hisobida)

Aktivlar	O'rtacha foiz stavkasi		Risk stavkasi (Likvidlik, foiz va valyuta risklari)		Resurs uchun foyda/zarar		Transfert stavkasi	
	Milliy valyutada	Xorijiy valyutada	Milliy valyutada	Xorijiy valyutada	Milliy valyutada	Xorijiy valyutada	Milliy valyutada	Xorijiy valyutada
1. Muddatsiz aktivlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Banklararo depozitlar	9,4	2,9	0,2	0,3	-8,5	-2,0	17,9	4,9
3. Chakana kreditlar	23,1	0,0	0,2	0,3	0,1	0,0	23,0	0,0
4. Korporativ kreditlar	19,4	8,0	0,2	0,3	0,5	2,0	19,0	6,0
5. Savdoni moliyalashtirish	0,0	7,8	0,2	0,3	0,0	1,8	11,2	6,0
6. Investitsion portfel	9,8	0,0	0,2	0,3	7,4	0,0	2,4	0,0
7. Muammoli aktivlar	0,0	0,0	2,0	1,0	0,0	0,0	4,2	3,3

Tijorat banklarida aktivlar uchun ichki transfert narxlarini o'rtacha tortilgan foiz stavkalaridan (zarar ko'rmaslik nuqtasidan) yuqori bo'lmagan miqdorda, aktiv va majburiyatlarni boshqarish bilan bog'liq risklar hamda qayta joylashtirilgan resurslardan olingan foyda/zararlar hisobga olingan holda belgilanadi.

$$TSA = AFS + ARS + AF(AZ) \quad (1)$$

TSA — aktivlar uchun ichki transfert stavkasi;

ARS — aktivlar uchun risk stavkalari;

AF (AZ) — qayta joylashtirilgan resurslardan olinadigan foyda stavkasi.

Tijorat banklari ichki transfert narxlarini belgilash tizimini ishlab chiqish uchun mas'ul bo'linma narxlarini belgilash jarayonining barcha bosqichlarida ishtirok etishi lozim bo'ladi. Ushbu bo'linma tomonidan jalb qilingan resurslarni sotib olish va qayta fondlashtirish maqsadida sotish bo'yicha ichki transfert narxlarini Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasi yig'ilishida muhokama qilinadi va tasdiqlanadi. Tijorat banklarining ichki transfert stavkalari qiymatlari Aktivlar va passivlarni boshqarish qo'mitasining stavkalar qiymatlarini o'zgartirish bo'yicha keyingi qarori qabul qilingunga qadar amal qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tijorat banklari aktivlar portfelini samarali boshqarish bank tizimining moliyaviy barqarorligi, likvidligi va raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari respublika banklari amaliyotida kassali aktivlar ulushining yuqoriligi, investitsiya portfelini yanada rivojlantirish zarurati mavjudligi, qimmatli qog'ozlarga yo'naltirilgan investitsiyalar ulushini oshirish imkoniyatlari mavjudligi va aktivlarni boshqarishda zamonaviy mexanizmlardan yanada kengroq foydalanish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatdi.

Shu bilan birga, aktivlar portfelini boshqarishda naqd pul mablag'laridan samarali foydalanish, investitsiya faolligini oshirish, valyutaviy aktivlarni diversifikatsiya qilish va risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslandi. Ayniqsa, "Cash Management" tizimini joriy etish, qimmatli qog'ozlar portfelini kengaytirish, valyutaviy aktivlarni xedjirlash hamda transfert narxlash mexanizmlarini amaliyotga tatbiq etish bank aktivlarining daromadlilikini va samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Umuman olganda, bank aktivlarini boshqarishning zamonaviy usullarini milliy bank amaliyotiga joriy etish, xalqaro standartlar va ilg'or tajribalardan samarali foydalanish orqali tijorat banklarining moliyaviy natijalari, investitsion salohiyati va barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining "Tijorat banklarining likvidiligi boshqarishga qo'yiladigan talablar to'g'risida"gi nizomi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2015-yil 13-avgustda 2709-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan. <https://lex.uz/docs/2720361?otherlang=4>
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining "Tijorat banklari tomonidan ko'chmas mulkni va boshqa mulkni sotib olishga hamda unga egalik qilishga, shuningdek yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini yoki aksiyalarini sotib olishga qo'yiladigan talablar to'g'risida"gi nizomi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2023-yil 8-iyunda 3441-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan. <https://lex.uz/docs/-6487097>
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki Boshqaruvining "Bir qarz oluvchi, o'zaro aloqador qarz oluvchilar guruhi, shu jumladan bankka aloqador shaxslar uchun tavakkalchilikning eng ko'p miqdori to'g'risida"gi nizomi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2020-yil 29-oktabrda 3283-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan. <https://lex.uz/uz/docs/-5083195>
4. Gup B. E., Brooks R. Interest Rate Risk Management. — Burr Ridge: Irwin Professional Publishing, 1993.
5. Лаврушин О. И. Управление деятельностью коммерческого банка: банковский менеджмент: учебник / под ред. О. И. Лаврушина. — М.: Юрист, 2003. — 688 с.
6. Зубов С. А. Управление активами коммерческого банка: дис. ... канд. экон. наук. — М., 1997. — 180 с.
7. Осадчий В. В. Методология и принципы распределения активов // Журнал прикладных исследований. — 2021. — № 6-2. — С. 128–132.
8. Abdullayeva Sh. Z. Bank ishi. — Toshkent, 2019. — 322 b.
9. Шарп У. Ф., Александер Г. Дж., Бэйли Дж. В. Инвестиции: учебник для вузов / пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 1028 с.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100